

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-156>

УДК 657.37

МЕХАНІЗМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ЗВІТНІСТЬ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

MECHANISMS OF INSTITUTIONAL INFLUENCE ON SUSTAINABILITY REPORTING

Тивончук Олена Іванівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5524-6516>**Тітов Дмитро Костянтинович**аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4472-897X>**Tyvonchuk Olena, Titov Dmytro**

Lviv Polytechnic National University

У статті досліджено теоретичні засади сучасної трансформації звітності зі сталого розвитку крізь призму інституційної теорії. Обґрунтовано, що перехід нефінансового звітування від добровільних ініціатив окремих компаній до глобально визнаної норми та регуляторної вимоги зумовлений дією інституційних механізмів. Особливу увагу приділено концепції ізоморфізму, що пояснює процеси гармонізації та уніфікації розкриття компаніями інформації зі сталого розвитку під впливом примусового, міметичного та нормативного тиску. Проаналізовано прояви інституційного ізоморфізму в контексті запровадження Європейських стандартів звітності зі сталого розвитку (ESRS) та Міжнародних стандартів IFRS S1, S2. Виявлено критичні проблеми, пов'язані з явищем відокремлення (декаплінгу), запропоновано комплексний підхід до їх подолання.

Ключові слова: корпоративна звітність; звітність зі сталого розвитку; стандарти звітності; інституційна теорія; примусовий, міметичний та нормативний ізоморфізм; декаплінг.

The relevance of the research topic is driven by the rapid transition from voluntary non-financial disclosure to systemic standardization within the European Union and at the international level, necessitating a profound theoretical rethinking of the motives behind corporate transparency. The aim of the article is to examine and reconsider the provisions of institutional theory as a conceptual framework that explains the processes of harmonization and unification of sustainability-related disclosures under the pressure of the global institutional environment. The study employs the method of theoretical generalization to reveal the genesis of institutional mechanisms, the deductive method to analyze the three-pillar structure of the institutional environment (regulative, normative, and cultural-cognitive), as well as comparative-typological analysis to identify manifestations of isomorphism amidst the implementation of ESRS and IFRS S1 and S2 standards. The results obtained demonstrate that the homogenization of reporting practices is often determined not by technical efficiency but by organizations' pursuit of social legitimacy through adaptation to external pressure. It is established that coercive isomorphism, implemented via the CSRD Directive and institutional investor requirements, defines formal operational frameworks; mimetic isomorphism prompts companies to emulate successful models of industry leaders under conditions of high uncertainty; and normative pressure from professional associations and standard-setters such as GRI or ISSB facilitates professionalization and the formation of a common reporting 'language'. A key scientific finding is the characterization of the decoupling phenomenon, which emerges as a defensive response to the conflict between environmental demands and internal economic priorities. The practical value of the article lies in the development of a comprehensive approach to mitigating the decoupling effect through the integration of ESG indicators into strategic planning and management KPI systems, the implementation of independent external data assurance, and the cultivation of an internal corporate culture of responsibility.

Keywords: corporate reporting; sustainability reporting; reporting standards; institutional theory; coercive, mimetic, and normative isomorphism; decoupling.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої складності глобального соціально-економічного та екологічного середовища питання сталого розвитку дедалі більше інтегруються у систему корпоративного управління. Звітність зі сталого розвитку (нефінансова, ESG, екологічна, соціальна, інтегрована, з корпоративної соціальної відповідальності тощо) виникла у формі ініціатив окремих компаній, ще десятиліття тому була переважно добровільною і часто розглядалася, насамперед, як інструмент покращення репутації. Сьогодні така звітність виступає не лише засобом забезпечення прозорості й соціальної відповідальності бізнесу, а трансформується у регуляторну вимогу та ключовий інструмент стратегічного управління.

Інституційна теорія має тривалу історію розвитку – вона зародилася ще у кінці 19 ст. в рамках соціальних наук. Основоположником інституціоналізму вважається американський економіст Т. Веблен, автор таких праць як «Чому економіка – не еволюційна наука?» (1898 р.), «Теорія дозвольного класу: економічне дослідження про інститути» (1899 р.) та інших [1, с. 87]. Ранні роботи, що використовували положення інституційної теорії в економіці, політології та соціології, не приділяли безпосередньої уваги організаціям та їх діяльності, однак пізніші дослідження, що почали з'являтися починаючи з 70-х років 20 ст., пов'язали формальні структури та практики, прийняті організаціями, з певними існуючими у суспільстві очікуваннями. Згідно з таким неінституційним підходом, організації розглядаються як інституціоналізовані форми, що відображають не лише технічні потреби, необхідні для ефективного функціонування, але й культурні норми та переконання [2; 3]. На сучасному етапі інституційна теорія виступає однією з домінуючих теоретичних перспектив у сфері теорії організацій. Її положення були також прийняті та розвинуті багатьма дослідниками фінансового та управлінського обліку й звітності, аудиту, корпоративної соціальної відповідальності, обліку та звітності зі сталого розвитку тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними представниками неінституціоналізму, які розвивати інституційну теорію та завдяки внеску яких вона сьогодні розглядається як одна з найважливіших парадигм у сфері суспільних наук, були Дж. Мейер та Б. Роуен [2], Р. Скотт [3-4], П. ДіМаджіо та В. Пауелл [5], Л. Цукер [6]. У дослідженнях у сфері бухгалтерського обліку та звітності

положення інституційної теорії широко представлені у працях таких вітчизняних вчених, як В.М. Жук, С.Ф. Голов, О.О. Канцуров, С.Ф. Легенчук, О.М. Петрук, Н.О. Лоханова, В.М. Метелиця та інших.

Останніми роками інституційна теорія широко використовується для пояснення мотивації додаткового розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, зокрема такими дослідниками, як М. Бенвенуто, Ч. Ауфієро, К. Віола [7], Ж. Вукіч, Е. Нойман та Т. Фогарті [8], К. Дель Гессо, Р. Лоджі [9], М. Думітру та ін. [10], М. Кіліч та ін. [11], М. Махмуд [12-13], Т.Насрін, Р. Бейкер, Д. Резанія [14], С. Посадас та ін. [15], М. Хан, Дж. Локхарт, Р. Батерст [16]. Інституційна теорія як теоретичне підґрунтя корпоративної звітності зі сталого розвитку була також предметом досліджень вітчизняних вчених, зокрема С. Білобловського, Г. Мисаки та І. Деруна, О. Олійник та Д. Захарова, Д. Селецької та інших [17-20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний інтерес чужоземних та вітчизняних вчених як до інституційної теорії, так і до проблематики розширеної корпоративної звітності, питання теоретичного обґрунтування сучасної трансформації звітування зі сталого розвитку, процесу його гармонізації та уніфікації потребують подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд та переосмислення положень інституційної теорії як теоретичного базису, що пояснює процеси гармонізації та уніфікації розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, під впливом тиску глобального інституційного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційна теорія розглядає організації як такі, що функціонують у соціально сформованому середовищі норм, цінностей і припущень щодо належної або прийнятної економічної поведінки [11, с. 116]. З позиції цього підходу аналізуються організаційні форми та обґрунтовуються пояснення, чому організації, що діють в межах певного організаційного поля, мають тенденцію набувати подібних характеристик. П. ДіМаджіо та В. Пауелл визначали термін «організаційне поле» як сукупність організацій, які формують визнану сферу інституційного життя, включно з ключовими постачальниками, споживачами ресурсів та продукції, регуляторними органами, а також іншими суб'єктами, які надають

подібні послуги або виробляють аналогічну продукцію [3, с. 148]. Взаємодіючи в такому середовищі, організації, як правило, орієнтуються на усталені правила та практики, реагуючи на інституційний тиск до зміни, оскільки, на думку В. Скотта, це забезпечує їм «винагороду у вигляді більшої легітимності, ресурсів та можливості виживання» [4, с. 498]. У довгостроковій перспективі дія інституційних чинників сприяє гомогенізації організаційних структур через прийняття певних раціоналізованих «міфів». Таким чином, інституційна теорія пояснює, як механізми, за допомогою яких організації можуть прагнути узгодити прийняття своєї практики та характеристик із соціальними та культурними цінностями (щоб отримати або зберегти легітимність), інституціоналізуються в конкретних організаціях. До таких механізмів належать, зокрема, стандартизовані управлінські практики та інструменти розкриття інформації, у тому числі звітність зі сталого розвитку, що водночас відображає вплив як інституційного середовища, так і очікувань зацікавлених сторін. Це свідчить про доцільність розгляду інституційної теорії, теорії зацікавлених сторін і теорії легітимності як взаємодоповнюючих, а не конкуруючих теоретичних напрямів [21, с. 384].

В. Скотт, розвиваючи положення інституційної теорії, запропонував концепцію трьох взаємопов'язаних елементів (pillars), які формують інституційне середовище та визначають характер організаційної поведінки: регулятивного, нормативного та культурно-когнітивного [3, с. 48]. Ці елементи відображають різні механізми соціального впливу й різні джерела інституційної стабільності та легітимності організацій.

Регулятивний елемент охоплює правила, закони та пов'язані з ними санкції, підкреслюючи юридичну необхідність певних дій під загрозою покарання. Його дія підтримується примусовими механізмами, запровадженими державою або іншими впливовими суб'єктами, від яких перебувають у залежності організації. Нормативний елемент включає цінності та норми, які відображають соціальні зобов'язання та очікування щодо «належних» способів дій. Вони формуються під впливом професійного й освітнього досвіду та підтримуються інститутами формальної освіти, акредитації, професійного визнання й контролю тощо. Важливою складовою інституційної теорії є також культурно-когнітивний елемент, який базується на сприйнятих як належне припущеннях, символічних системах і значен-

нях. Культурні зразки й переконання передаються як усталені способи діяльності, підтримуючись міметичними механізмами імітації успішних практик. Ці три складові елементи є взаємопов'язаними та співіснують одночасно, при цьому в конкретний момент часу одна або кілька складових можуть набувати домінуючого значення [13].

Особливе значення для пояснення розвитку розширеної корпоративної звітності та практик розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, мають два ключові поняття інституційної теорії – ізоморфізм (isomorphism) та відокремлення (decoupling). П. ДіМаджіо та В. Пауелл розглядали ізоморфізм як концепцію, що найбільш повно описує явище гомогенізації, визначаючи його як «обмежувальний процес, який змушує одну одиницю в популяції бути схожою на інші одиниці, що перебувають у тих самих умовах навколишнього середовища» [5, с. 149]. Відповідно, структури та практики, прийняті певною компанією, зокрема системи корпоративної звітності, мають тенденцію набувати подібності до структур та практик інших організацій з метою відповідності уявленням суспільства або окремих впливових зацікавлених сторін щодо «нормальної» або очікуваної поведінки. Компанії, які істотно відхиляються від усталених форм і практик, ризикують зіткнутися з критикою та труднощами у здобутті або збереженні легітимності. Таким чином, ізоморфні процеси сприяють посиленню гомогенізації організацій у певних сферах діяльності та забезпечують їх відповідність очікуванням ширшого інституційного середовища.

Пояснюючи, як організації адаптуються до інституційного тиску та набувають подібних характеристик у межах організаційного поля, П. ДіМаджіо та В. Пауелл [5, с. 148] ідентифікували три механізми ізоморфних змін, за допомогою яких інституційні практики, зокрема корпоративна звітність, адаптуються та змінюються: а саме: примусовий, міметичний та нормативний ізоморфізм. Примусовий (coercive) ізоморфізм є результатом як формального, так і неформального тиску, який чиниться на організації з боку інших організацій, від яких вони залежать, а також культурних очікувань суспільства. Такий тиск може відчуватися як сила, переконання або запрошення до угоди [5, с. 150]. У контексті звітності зі сталого розвитку примусовий ізоморфізм тісно пов'язаний з управлінським напрямом теорії стейкхолдерів [22], згідно з яким компа-

нія використовує розкриття додаткової інформації для відображення своїх економічних, соціальних, екологічних та етичних цінностей та врахування занепокоєння тих зацікавлених сторін, які мають на неї найбільший вплив. Таким чином, впливові або критично важливі зацікавлені сторони (постачальники капіталу, регулятивні органи, сертифікаційні органи, важливі контрагенти, міжнародні організації тощо) примушують компанію (як правило, неформально) до прийняття певних практик звітування. Якщо група впливу має достатню владу, зміни можуть набувати обов'язкового характеру. Оскільки впливові стейкхолдери можуть також мати подібні очікування щодо інших організацій, існуватиме тенденція до встановлення відповідності, уніфікації в практиках, прийнятих різними організаціями [21, с. 387], і компанії можуть бути примушені до прийняття існуючої практики корпоративної звітності для приведення її у відповідність до очікувань і вимог впливових зацікавлених сторін.

Останніми роками відбувається суттєве посилення дії примусового ізоморфізму шляхом регуляторного тиску на компанії [10; 11; 23]. У багатьох країнах світу запроваджуються нормативні акти, які зобов'язують компанії звітувати про свою екологічну та соціальну діяльність. Так, Директива 2022/2464/ЄС «Про корпоративну звітність зі сталого розвитку» (CSRD), прийнята у розвиток Європейської зеленої угоди, встановлює для певних категорій компаній обов'язковість розкриття детальної інформації про свої ризики та вплив на зовнішнє середовище, соціальні питання та корпоративне управління (ESG) згідно з єдиними Європейськими стандартами звітності зі сталого розвитку (ESRS). У США на федеральному рівні ведуться дискусії, а окремі штати вже запровадили власні норми (наприклад, *SB 261 Climate-Related Financial Risk Act* та *SB 253 Climate Corporate Data Accountability Act* у Каліфорнії) щодо обов'язкового розкриття інформації про ризики, пов'язані з кліматом та викиди парникових газів. Законодавство Великої Британії вимагає обов'язкового розкриття інформації про кліматичні ризики та можливості відповідно до рекомендацій Цільової групи з розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі зміною клімату (TCFD). Відповідно, компанії повинні дотримуватися законодавчо визначених правил, щоб уникнути санкцій та зберегти ліцензію на діяльність. Дедалі більше інституційних інвесторів, банків та інших фінансо-

вих установ вимагають розкриття інформації про ESG фактори, здійснюючи примусовий тиск на компанії через інвестиційні умови чи кредитні критерії. Інші впливові зацікавлені сторони, такі як великі корпоративні клієнти, контрагенти по ланцюгу поставок, можуть розглядати звітність зі сталого розвитку як умову співробітництва. Необхідно також зазначити, що джерела примусового тиску можуть бути як ендогенними, так і екзогенними. Так, екологічні катастрофи, спричинені людиною або природою, можуть спровокувати примусову інституціоналізацію розкриття інформації про сталий розвиток [7, с. 22].

Міметичний ізоморфізм виникає як реакція організацій на умови високої невизначеності, спонукаючи їх наслідувати успішні практики інших суб'єктів для збереження власної легітимності [5]. У межах організаційного поля компанії, які не здатні адаптувати поширені інноваційні процедури, ризикують втратити довіру зацікавлених сторін [21]. Можна виокремити дві основні причини дії міметичного ізоморфізму у сфері звітності зі сталого розвитку. По-перше, історично така звітність мала переважно добровільний характер, що стимулювало компанії орієнтуватися на практики інших організацій, насамперед лідерів галузі із високими ESG-рейтингами. По-друге, сталий розвиток як управлінська концепція характеризується розмитістю та неоднозначністю змісту, що зумовлює фрагментарність її практичного тлумачення у сфері звітності [24]. За умов нечіткості цілей, неоднозначності понять і обмеженого розуміння практик організації схильні вдаватися до міметичного ізоморфізму як інструменту зниження невизначеності та мінімізації ризиків.

В умовах невизначеності щодо правильних, належних підходів до звітування компанії імітують практики успішних конкурентів. Коли піонери сталого розвитку, такі як Unilever або Patagonia [14], демонструють позитивний вплив прозорої звітності на репутацію та вартість бренду, інші організації швидко переймають їхні підходи з метою зменшення ризику та здобуття легітимності. Міметичний вплив чітко простежується у виборі методології. Так, популярність стандартів GRI або SASB часто пояснюється не лише їхніми методологічними перевагами, а й тим, що їх використовує більшість лідерів ринку. Окрім стандартів, об'єктом копіювання стають структура звітів, формати презентації даних та способи візуалізації нефінансових показників.

Нормативний (normative) ізоморфізм виникає під дією тиску, зумовленого груповими нормами та професійними очікуваннями. Він пов'язаний із професіоналізацією та колективними стандартами, що формуються через університетську освіту, діяльність професійних організацій та мережі фахівців [5, с. 150]. У випадку фінансової звітності професійне очікування того, що обліковці дотримуватимуться національних чи міжнародних стандартів, діє як форма нормативного ізоморфізму [21, с. 394]. Що стосується добровільних практик звітування, зокрема розкриття інформації зі сталого розвитку, то нормативний ізоморфний тиск може виникати через менш формальні впливи з боку різних формальних і неформальних груп. Так, фахівці, які пройшли подібне навчання, інтерналізують панівні норми та очікування, що змушує їх діяти схожим чином у різних організаціях. Це може призвести до формування колективних управлінських поглядів на користь або проти певних практик, наприклад, колективних поглядів менеджменту на бажаність або необхідність надання зацікавленим сторонам соціальної та екологічної інформації [21, с. 389].

Професійні спільноти та експертні мережі є важливими центрами формування та поширення нормативних правил поведінки, активно формують стандарти «належної практики». Наднаціональні організації, такі як Глобальна ініціатива зі звітності (GRI), Рада зі стандартів розкриття інформації про зміну клімату (CDSB), Проект вуглецевої звітності (CDP), Цільова група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі зміною клімату (TCFD) створюють орієнтири для керівництва та нормативні рамки, які, фактично, стають стандартами галузі. Освітні програми університетів все частіше включають курси зі сталого розвитку, формуючи покоління менеджерів, які сприймають ESG-звітність як природну частину корпоративного управління. Професійні організації обліковців (ACCA, CIMA) запроваджують спеціалізовані кваліфікації, інституалізуючи компетенції у сфері звітності зі сталого розвитку. Участь у міжнародних ініціативах (наприклад, UN Global Compact), робочих групах, конференціях та семінарах, присвячених сталому розвитку, створює мережі, де поширюються найкращі практики, спільні ідеї, цінності та норми [25].

Необхідно зазначити, що всі три ізоморфні процеси призводять до того, що організації приймають схожі структури та управлінські практики, які вважаються легітимними іншими

організаціями у своїй галузі, незалежно від їхньої фактичної корисності або організаційної ефективності [5]. Разом з цим, на практиці форми ізоморфного тиску можуть діяти одночасно, що не завжди дає можливість їх розрізнити і визначити найважливішу. Так, стандарти IFRS S1 та IFRS S2, розроблені Радою з міжнародних стандартів сталого розвитку (ISSB), які набули чинності у червні 2023 р., можна, на нашу думку, розглядати, як класичний прояв нормативного тиску. Розроблення та просування стандартів ISSB сприяє уніфікації професійних очікувань щодо змісту й формату звітності та надає змогу інвесторам, аудиторам, ESG-фахівцям використовувати спільну мову та методологію, посилюючи їх професійну легітимність. У свою чергу, застосування компаніями стандартів IFRS S1 та IFRS S2 сигналізує про те, що вони дотримуються глобально визнаних «найкращих практик». Окрім нормативного тиску, імплементація IFRS S1/S2 стимулюється міметичним ізоморфізмом. Компанії наслідують практики лідерів, які першими впровадили ці стандарти, особливо в умовах невизначеності щодо оптимальних підходів до ESG-звітності. Це наслідування посилюється, коли суб'єкти господарювання прагнуть відповісти рівню конкурентів та демонструвати свою сучасність у сфері сталого розвитку, навіть якщо вони не повністю розуміють переваги таких змін.

Разом з цим, хоча застосування стандартів ISSB наразі не обов'язковим, їх прийняття створює передумови прояву примусового ізоморфізму. Ряд країн, включаючи провідні світові економіки, вже розглядають ці стандарти як основу для відповідних національних законодавчих вимог, а фондові біржі та інституційні інвестори можуть висувати вимоги щодо розкриття інформації зі сталого розвитку відповідно до їх вимог, що стає потужним прямим або опосередкованим примусом. Отже, подальше застосування стандартів ISSB як регуляторами, так і іншими впливовими стейкхолдерами зумовить перетворення їх на потужний інструмент примусового тиску.

Поняття відокремлення або декаплінгу (decoupling) вперше запровадили у науковий обіг Дж. Мейєр та Б. Роуен [2]. Вчені стверджували, що організації функціонують у двох паралельних площинах: церемоніальній (символічній) та технічній (операційній). Церемоніальна площина включає формальні структури, процедури, публічні заяви і звітність, що призначені для демонстрації легітимності

зовнішнім стейкхолдерам. Технічна сторона охоплює реальні бізнес-процеси, фактичні управлінські пріоритети та розподіл ресурсів. Відокремлення виникає, коли ці дві площини не збігаються.

У контексті звітності зі сталого розвитку відокремлення проявляється як систематична розбіжність між публічно представленим ESG-іміджем компанії та її фактичною діяльністю у соціальній, екологічній та управлінській сфері. У такому разі зовнішні звіти використовуються як «символічний фасад» [21, с. 394] або інструмент «зеленого камуфляжу» (greenwashing) для задоволення суспільних очікувань. Компанії можуть обирати лише позитивні показники ESG, які висвітлюють їх в найкращому світлі, повністю ігноруючи негативні аспекти своєї діяльності. Наприклад, компанія може детально звітувати про благодійність, але замовчувати серйозні проблеми з правами людини у ланцюгах постачання. Організації, які застосовують стратегію відокремлення, схильні до оприлюднення великого обсягу другорядної інформації, яка не має значення для прийняття рішень та ускладнює її сприйняття [26]. Таким чином, відокремлення вводить в оману інвесторів та інших стейкхолдерів, які на основі звітів можуть підтримувати компанії, що насправді мають значний негативний соціальний чи екологічний вплив. У країнах із жорстким регулюванням (наприклад, у ЄС) існує небезпека, що компанії будуть сприймати звітність як суто бюрократичну вправу. Замість того, щоб інтегрувати сталий розвиток у свою стратегію, вони можуть формально заповнювати звіти, щоб уникнути санкцій, зберігаючи внутрішній фокус на фінансових показниках [15]. Головна небезпека відокремлення полягає в тому, що звітність стає інструментом, який захищає організаційні структури від змін, замість того, щоб бути інструментом прозорості та підзвітності.

Подолання декаплінгу у сфері звітності зі сталого розвитку потребує переходу від символічного впровадження практик до їх реальної інтеграції у систему управління. Серед можливих методів можна виокремити такі:

1. Інтеграція ESG у стратегічне управління, узгодження звітності з управлінськими процесами. Показники сталого розвитку мають бути пов'язані зі стратегією компанії, системою цілей і бюджетуванням, а не існувати як окремий звітний модуль. Індикатори, що розкриваються у звітах, повинні використовуватися у внутрішньому плануванні, ризик-

менеджменті та прийнятті рішень. Включення ESG-цілей до KPI та системи винагород менеджменту зменшує ризик формального підходу.

2. Посилення внутрішнього контролю та аудиту. Створення внутрішніх процедур верифікації ESG-даних, інтеграція їх у систему внутрішнього контролю та регулярний моніторинг підвищують відповідність між задекларованими політиками і фактичними практиками.

3. Активна взаємодія зі стейкхолдерами. Регулярний діалог із зацікавленими сторонами та врахування їхніх очікувань у процесі ідентифікації суттєвих тем підвищують змістовність звітності та її зв'язок із реальними впливами компанії.

4. Розвиток корпоративної культури сталого розвитку. Навчання менеджерів і персоналу, формування спільних цінностей та відповідальності сприяють тому, щоб сталість стала частиною повсякденних практик, а не лише елементом звітності.

5. Посилення регуляторних вимог і стандартизації. Чіткі стандарти розкриття, вимоги до порівнюваності та відповідальності за недостовірну інформацію зменшують простір для символічних дій.

6. Незалежне зовнішнє заповнення. Залучення незалежних аудиторів до перевірки нефінансової інформації підвищує достовірність розкриття та стимулює реальні зміни в операційній діяльності.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що інституційна теорія виступає потужним теоретичним підґрунтям для розуміння мотивів, цілей, механізмів та форматів додаткового розкриття компаніями інформації, пов'язаної зі сталим розвитком, а також процесу його гармонізації та уніфікації на національному й міжнародному рівнях. Додовнюючи такі теорії, як легітимізаційна, стейкхолдерська та інші, інституційна теорія надає додаткову аналітичну перспективу для пояснення реакції компаній на зовнішній тиск з боку інвесторів, регуляторів, професійних об'єднань, пов'язуючи організаційні практики із суспільними цінностями та необхідністю підтримання легітимності.

Застосування концепцій ізоморфізму та відокремлення дає змогу пояснити, чому організації приймають подібні практики ESG-звітності, навіть коли це не завжди відповідає критеріям економічної ефективності. Аналіз трьох форм інституційного ізоморфізму демонструє їхню взаємодоповнюючу природу та вплив на сучасну трансформацію звітності

зі сталого розвитку. Примусовий ізоморфізм, зумовлений регуляторним тиском, вимогами інвесторів та бірж, створює формальні рамки звітності. Міметичний ізоморфізм спонукає компанії копіювати успішні моделі лідерів галузі в умовах високої невизначеності щодо стандартів звітування та сприяє поширенню інноваційних підходів. Нормативний ізоморфізм, що базується на спільних професійних цінностях, діяльності експертних органів тощо, забезпечує професіоналізацію галузі. Три ключові механізми інституційного ізоморфізму діють одночасно, формуючи сучасний ландшафт корпоративного звітування зі сталого розвитку. Результатом є поступова конвергенція форматів та методів звітування, незалежно від галузевих або географічних відмінностей.

Особливої уваги заслуговує феномен відокремлення (декаплінгу), коли організації створюють розрив між формально задекларованими стратегіями сталого розвитку й ESG-показниками та реальними операційними практиками. Це відокремлення є результатом конфлікту між інституційними вимогами легітимності та економічними імперативами короткострокової ефективності. Подолання відокремлення вимагає комплексного підходу: посилення стандартизації та незалежного аудиту на регулятивному рівні, інтеграції ESG-показників у стратегічне управління та систему винагород менеджменту, посилення внутрішнього контролю та аудиту, активна взаємодія зі стейкхолдерами, розвиток корпоративної культури сталого розвитку на організаційному рівні тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жук В. М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
2. Meyer J. W., Rowan B. Institutionalised organizations: formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*. 1977. Vol. 83, No. 2. P. 340–363.
3. Scott W. R. *Institutions and Organisations: Ideas and Interests*. 3rd ed. Los Angeles : Sage Publications, 2008. 266 p.
4. Scott W. R. The adolescence of institutional theory. *Administrative Science Quarterly*. 1987. Vol. 32, No. 4. P. 493–511.
5. DiMaggio P. J., Powell W. W. The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*. 1983. Vol. 48. P. 146–160.
6. Zucker L. G. Institutional Theories of Organization. *Annual Review of Sociology*. 1987. Vol. 13, No. 1. P. 443–464. DOI: <https://doi.org/10.1146/ANNUREV.SO.13.080187.002303>
7. Benvenuto M., Aufiero C., Viola C. A systematic literature review on the determinants of sustainability reporting systems. *Heliyon*. 2023. Vol. 9, Iss. 4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14893>
8. Wukich J. J., Neuman E. L., Fogarty T. J. Show me? Inspire me? Make me? An institutional theory exploration of social and environmental reporting practices. *Journal of Accounting & Organizational Change*. 2023. Vol. 20, No. 4. P. 673–701. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAOC-01-2023-0013>
9. Del Gesso C., Lodhi R. Theories underlying environmental, social and governance (ESG) disclosure: a systematic review of accounting studies. *Journal of Accounting Literature*. 2024. Vol. 47, No. 2. P. 433–461. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAL-08-2023-0143>
10. Dumitru M., Dyduch J., Guşe R., Krasodomska J. Corporate reporting practices in Poland and Romania – An ex-ante study to the new non-financial reporting European directive. *Accounting in Europe*. 2017. Vol. 14, No. 3. P. 279–304.
11. Kılıç M., Uyar A., Kuzey C., Karaman A. S. Does institutional theory explain integrated reporting adoption of Fortune 500 companies? *Journal of Applied Accounting Research*. 2021. Vol. 22, No. 1. P. 114–137. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAAR-04-2020-0068>
12. Mahmud Md T. Quest for a Single Theory to Explain Managerial Motivations for Sustainability Disclosures: Legitimacy Theory, Stakeholder Theory or Institutional Theory. *Bulletin of Japanese Association for International Accounting Studies*. 2020. Vol. 7. P. 135–159. URL: https://jaias.org/content/files/pdf/academic_records/2019bulletin/12.pdf (дата звернення: 15.02.2025).
13. Mahmud M. T. Why Are Japanese Companies Publishing Integrated Reports? Perceiving through the Lens of Institutional Theory. *Comparative CSR and Sustainability*. 1st ed. New York : Routledge, 2022. P. 207–229.
14. Nasreen T., Baker R., Rezanian D. Sustainability reporting – a systematic review of various dimensions, theoretical and methodological underpinnings. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. 2025. Vol. 23, No. 3. P. 1057–1088. DOI: <https://doi.org/10.1108/JFRA-01-2022-0029>

15. Posadas S., Ruiz Blanco S., Fernandez-Feijoo B., Tarquinio L. Institutional isomorphism under the test of Non-financial Reporting Directive. Evidence from Italy and Spain. *Meditari Accountancy Research*. 2023. Vol. 31. P. 26–48. DOI: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-02-2022-1606>
16. Khan M., Lockhart J., Bathurst R. A multi-level institutional perspective of corporate social responsibility reporting: A mixed-method study. *Journal of Cleaner Production*. 2020. Vol. 265. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121739>
17. Білобловський С. Інституційна трансформація звітування для забезпечення стійкого розвитку організацій в умовах глобальної нестабільності. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2025. № 1 (101). С. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.1.5>
18. Мисака Г., Дерун І. Концептуальні детермінанти розвитку корпоративної звітності в інформаційних економіках та суспільствах. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 4 (45). С. 68–82. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3806>
19. Олійник О. В., Захаров Д. М. Виклики та перспективи ESG звітності: аналіз теоретичних і практичних аспектів. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 3 (109). С. 67–73. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-67-73](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-67-73)
20. Селецька Д. О. Звітність зі сталого розвитку: становлення, зміст, актуальність. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2 (108). С. 109–117. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-109-117](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-109-117)
21. Deegan C. M. *Financial accounting theory*. 4th ed. McGraw-Hill Education (Australia) Pty Ltd, 2014. 609 p.
22. Тивончук О. І., Тітов Д. К. Вплив теорії стейкхолдерів на розвиток звітності зі сталого розвитку та її стандартизацію. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. Т. 342, № 3 (1). С. 161–169. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-24](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-24)
23. Esteban-Arrea R., Garcia-Torea N. Strategic responses to sustainability reporting regulation and multiple stakeholder demands: an analysis of the Spanish EU non-financial reporting directive transposition. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*. 2022. Vol. 13, No. 3. P. 600–625.
24. Gray R. Ambidexterity, Puzzlement, Confusion and a Community of Faith? A Response to My Friends. *Social and Environmental Accountability Journal*. 2014. Vol. 34, No. 2. P. 97–105. DOI: <https://doi.org/10.1080/0969160X.2014.938474>
25. Eitrem A., Meidell A., Modell S. The use of institutional theory in social and environmental accounting research: a critical review. *Accounting and Business Research*. 2024. Vol. 54. P. 1–36. DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2024.2328934>
26. Di Chiacchio L., Vivian B., Cegarra-Navarro J. et al. The evolution of non-financial report quality and visual content: information asymmetry and strategic signalling: a cross-cultural perspective. *Environmental Development and Sustainability*. 2025. Vol. 27. P. 26427–26457. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10668-024-04779-z>

REFERENCES:

1. Zhuk V. M. (2018). *Rozvytok teorii bukhhalterskoho obliku: instytutsionalnyi aspekt* [Development of accounting theory: institutional aspect]. Kyiv: NNTs «IAE». 408 p. (in Ukrainian)
2. Meyer J. W., & Rowan B. (1977). Institutionalised organizations: formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83(2), 340–363.
3. Scott W. R. (2008). *Institutions and Organisations: Ideas and Interests* (3rd ed.). Los Angeles, CA: Sage Publications. 266 p.
4. Scott W. R. (1987). The adolescence of institutional theory. *Administrative Science Quarterly*, 32(4), 493–511.
5. DiMaggio P. J., & Powell W. W. (1983). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48, 146–160.
6. Zucker L. G. (1987). Institutional Theories of Organization. *Annual Review of Sociology*, 13(1), 443–464. <https://doi.org/10.1146/ANNUREV.SO.13.080187.002303>
7. Benvenuto M., Aufiero C., & Viola C. (2023). A systematic literature review on the determinants of sustainability reporting systems. *Heliyon*, 9(4). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14893>
8. Wukich J. J., Neuman E. L., & Fogarty T. J. (2023). Show me? Inspire me? Make me? An institutional theory exploration of social and environmental reporting practices. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 20(4), 673–701. <https://doi.org/10.1108/JAOC-01-2023-0013>
9. Del Gesso C., & Lodhi R. (2024). Theories underlying environmental, social and governance (ESG) disclosure: a systematic review of accounting studies. *Journal of Accounting Literature*, 47(2), 433–461. <https://doi.org/10.1108/JAL-08-2023-0143>

10. Dumitru M., Dyduch J., Guş R., & Krasodomska J. (2017). Corporate reporting practices in Poland and Romania – An ex-ante study to the new non-financial reporting European directive. *Accounting in Europe*, 14(3), 279–304.
11. Kılıç M., Uyar A., Kuzey C., & Karaman A. S. (2021). Does institutional theory explain integrated reporting adoption of Fortune 500 companies? *Journal of Applied Accounting Research*, 22(1), 114–137. <https://doi.org/10.1108/JAAR-04-2020-0068>
12. Mahmud Md T. (2020). Quest for a Single Theory to Explain Managerial Motivations for Sustainability Disclosures: Legitimacy Theory, Stakeholder Theory or Institutional Theory. *Bulletin of Japanese Association for International Accounting Studies*, 7, 135–159. Available at: https://jaias.org/content/files/pdf/academic_records/2019bulletin/12.pdf (accessed February 15, 2025).
13. Mahmud M. T. (2022). Why Are Japanese Companies Publishing Integrated Reports? Perceiving through the Lens of Institutional Theory. In *Comparative CSR and Sustainability* (1st ed., pp. 207–229). New York: Routledge.
14. Nasreen T., Baker R., & Rezania D. (2025). Sustainability reporting – a systematic review of various dimensions, theoretical and methodological underpinnings. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 23(3), 1057–1088. <https://doi.org/10.1108/JFRA-01-2022-0029>
15. Posadas S., Ruiz Blanco S., Fernandez-Feijoo B., & Tarquinio L. (2023). Institutional isomorphism under the test of Non-financial Reporting Directive. Evidence from Italy and Spain. *Meditari Accountancy Research*, 31, 26–48. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-02-2022-1606>
16. Khan M., Lockhart J., & Bathurst R. (2020). A multi-level institutional perspective of corporate social responsibility reporting: A mixed-method study. *Journal of Cleaner Production*, 265. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.121739>
17. Biloblovskiy S. (2025). Instytutsiina transformatsiia zvituvannia dlia zabezpechennia stiikoho rozvytku orh-anizatsii v umovakh hlobalnoi nestabilnosti [Institutional transformation of reporting to ensure sustainable development of organizations in conditions of global instability]. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 1(101), 25–31. <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.1.5> (in Ukrainian)
18. Mysaka H., & Derun I. (2022). Kontseptualni determinanty rozvytku korporatyvnoi zvitnosti v informat-siinykh ekonomikakh ta suspilstvakh [Conceptual determinants of corporate reporting development in information economies and societies]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(45), 68–82. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.45.2022.3806> (in Ukrainian)
19. Oliinyk O. V., & Zakharov D. M. (2024). Vyklyky ta perspektyvy ESG zvitnosti: analiz teoretychnykh i praktychnykh aspektiv [Challenges and prospects of ESG reporting: analysis of theoretical and practical aspects]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, 3(109), 67–73. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-67-73](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-67-73) (in Ukrainian)
20. Seletska D. O. (2024). Zvitnist zi staloho rozvytku: stanovlennia, zmist, aktualnist [Sustainability reporting: formation, content, relevance]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, 2(108), 109–117. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-109-117](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-109-117) (in Ukrainian)
21. Deegan C. M. (2014). *Financial accounting theory* (4th ed.). McGraw-Hill Education (Australia) Pty Ltd. 609 p.
22. Tyvonchuk O. I., & Titov D. K. (2025). Vplyv teorii steikkholderiv na rozvytok zvitnosti zi staloho rozvytku ta yii standartyzatsiiu [The influence of stakeholder theory on the development of sustainability reporting and its standardization]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 342(3(1)), 161–169. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-24](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-24) (in Ukrainian)
23. Esteban-Arrea R., & Garcia-Torea N. (2022). Strategic responses to sustainability reporting regulation and multiple stakeholder demands: an analysis of the Spanish EU non-financial reporting directive transposition. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 13(3), 600–625.
24. Gray R. (2014). Ambidexterity, Puzzlement, Confusion and a Community of Faith? A Response to My Friends. *Social and Environmental Accountability Journal*, 34(2), 97–105. <https://doi.org/10.1080/0969160X.2014.938474>
25. Eitrem A., Meidell A., & Modell S. (2024). The use of institutional theory in social and environmental accounting research: a critical review. *Accounting and Business Research*, 54, 1–36. <https://doi.org/10.1080/00014788.2024.2328934>
26. Di Chiacchio L., Vivian B., Cegarra-Navarro J., et al. (2025). The evolution of non-financial report quality and visual content: information asymmetry and strategic signalling: a cross-cultural perspective. *Environmental Development and Sustainability*, 27, 26427–26457. <https://doi.org/10.1007/s10668-024-04779-z>

Дата надходження статті: 16.02.2026

Дата прийняття статті: 11.03.2026

Дата публікації статті: 23.03.2026